

beroepsonderwijs bedrijfsleven

Ministerie van OCW
Mevrouw mr. drs. I.K. van Engelshoven
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

Zoetermeer, 7 februari 2020

Betreft: Voortgang plan van aanpak circulaire economie in het mbo

Kenmerk: hv20-0065mr/BES_Alg

Geachte mevrouw Van Engelshoven,

Op 17 januari 2019 heeft SBB u op uw verzoek haar plan van aanpak aangeboden om meer aspecten van circulaire economie op te nemen in het middelbaar beroepsonderwijs. In deze brief rapporteren we u over de voortgang. Deze voortgang bespreken we graag met u in het bestuurlijk overleg op 18 maart 2020. Ook reageren we, conform uw verzoek aan SBB, in deze brief op de motie Van Raan (Tweede Kamer, vergaderjaar 2019–2020, 35 300 VIII, nr. 74).

Voortgang circulaire economie

Het maatschappelijk belang van circulaire economie is groot. Het besef dat grondstoffen eindig zijn, vraagt om een economie die systematisch gericht is op hergebruik van producten en grondstoffen en op het Herstellend Vermogen van natuurlijke hulpbronnen. Ook in beroepen waarvoor het mbo opleidt, vraagt dit om aandacht, oplossingen en vernieuwingen.

Op verschillende manieren en momenten hebben we in 2019 circulaire economie onder de aandacht gebracht van onderwijs en bedrijfsleven. Zo hebben we het geagendeerd in vergaderingen en beleidsbijeenkomsten van sectorkamers en was circulaire economie het thema van het SBB diner op 30 oktober 2019 en van het Event specialistisch vakmanschap op 28 november 2019. Bij alle gelegenheden blijkt dat zowel onderwijs als bedrijfsleven actief zijn met dit thema.

We constateren dat circulaire economie in veel kwalificatiedossiers een plaats heeft gekregen en we hebben circulaire economie, net zoals energietransitie en klimaatadaptatie, als vast onderwerp opgenomen in de onderhoudsprocessen voor kwalificatiedossiers. Verder kunnen we met keuzedelen al snel inspelen op actuele ontwikkelingen, bijvoorbeeld: Duurzaamheid in je beroep, Van afval naar grondstof, Biobased in jouw beroep van morgen. Deze en andere keuzedelen geven studenten extra mogelijkheden om zich te verdiepen in aspecten van de circulaire economie.

Motie Van Raan

In de motie Van Raan wordt gevraagd te onderzoeken in hoeverre de huidige inrichting van het agrarisch onderwijs aansluit bij de omslag naar kringlooplandbouw. Na analyse van het belangrijkste kwalificatiedossier voor deze sector, meent SBB dat dit genoeg aanknopingspunten en diploma-eisen bevat

beroepsonderwijs bedrijfsleven

om in de opleidingsprogramma's in te gaan op de omslag naar kringlooplandbouw. We lichten dat hieronder graag verder toe.

Het belangrijkste kwalificatiedossier voor de agrarische sector is Agro productie, handel en technologie. Het kwalificatiedossier is gericht op beroepen in de teelt, de veehouderij, het agrarisch loonwerk, de veiling, groothandel en handel op agrarisch gebied en de productie van biobased materialen, brandstoffen en energie. Verder is er een aparte kwalificatie voor de biologisch-dynamische landbouw in het dossier opgenomen, waarbij de kringloopgedachte een essentiële rol speelt.

Dit kwalificatiedossier beschrijft dat respect voor de leefomgeving, ecologische voetafdruk, duurzaam en maatschappelijk verantwoord werken, belangrijke kenmerken zijn voor het werk en de beroepshouding van de mbo'er. De kwalificaties vereisen kennis over het feit dat het bedrijf binnen een kringloop functioneert en vragen om milieubewust werken en inzicht in de gevolgen van eigen handelen voor het milieu. In diverse formuleringen worden termen gebruikt als kringloop, duurzaam, maatschappelijk verantwoord ondernemen, biodiversiteit.

Daarnaast zijn er al keuzedelen in het huidige keuzedelenregister die gebruikt kunnen worden om de kringlooplandbouw te programmeren in het onderwijs, zoals bijvoorbeeld Biologische bedrijfsvoering, Biologisch Dynamische landbouw, Duurzaamheid in het beroep en Inspelen op innovaties.

Ten slotte

Met vertrouwen constateren we dat bedrijfsleven en onderwijs in het mbo nu al actief samenwerken aan circulariteit in hun sectoren en hun mbo-studenten daarbij betrekken. We zien dat kwalificatiedossiers, die diploma-eisen op hoofdlijnen beschrijven, hiervoor ruimte en sturing geven én dat de keuzedelen als flexibele schil van de structuur actief benut (kunnen) worden om innovaties te borgen en studenten uit te nodigen tot extra verdieping op specifieke onderwerpen in het kader van circulariteit en duurzaamheid. In de bijlage vindt u een meer gedetailleerde rapportage.

Met trots brengen wij in herinnering dat u bij de verkiezing van beste leerbedrijf 2019 JC-Electronics uit Leek als winnaar bekend mocht maken, een van de grootste wereldwijde spelers op het gebied van reparatie aan gebruikte industriële elektronica.

Graag lichten we onze rapportage toe in het eerstvolgende overleg tussen u en het bestuur SBB.

Met vriendelijke groet,

Ineke Dezentjé Hamming
voorzitter

Frank van Hout
vicevoorzitter

Bijlage voortgangsrapportage circulaire economie in het mbo

In ons plan van aanpak plaatsten wij de ontwikkeling naar circulariteit in een bredere maatschappelijke transitie naar duurzaamheid, die alle sectoren gaat raken en waarin ook klimaatadaptatie en energietransitie een plek hebben. Deze transitie past zowel binnen de maatschappelijke kwalificering van het mbo (Loopbaan en burgerschap) als in de beroepsgerichte kwalificering. De verantwoordelijkheid van SBB ligt bij de beroepskwalificering. Vanuit die verantwoordelijkheid zien we circulariteit als belangrijk, innovatief en uitdagend thema in de ontwikkeling van beroepen en loopbanen voor mbo'ers en zetten wij ons daar graag voor in.

De vraag om aspecten van circulaire economie op te nemen in de beroepskwalificering voor het mbo, is belegd bij de sectorkamers. Vanwege de vijf transitie-agenda's in het Grondstoffenakkoord ligt de nadruk bij de sectorkamers Techniek & gebouwde omgeving; Mobiliteit, transport, logistiek & maritiem; Voedsel, groen & gastvrijheid; en Handel.

Voortgang

Per sector heeft SBB bij wijze van steekproef één kwalificatiedossier doorgenomen en gesignaleerd waar elementen van circulariteit zijn benoemd. In alle geanalyseerde kwalificatiedossiers zijn zulke elementen te vinden. Zo is er in het kwalificatiedossier Koopvaardij sprake van 'protection marine environment', en 'een milieuverantwoorde situatie aan boord'; het kwalificatiedossier Middenkader bouw en infra noemt 'duurzaam bouwen' en 'de beoordelingsmethode voor duurzaamheidsprestatie'; in de kwalificatie Medewerker AMBOR staat 'sortering en hergebruik van afvalstoffen'; bij de Verkoopsspecialist 'basiskennis van duurzaam ondernemen', het kwalificatiedossier Agro productie, handel en technologie noemt 'mogelijke corrigerende acties en het effect daarvan op de duurzaamheid van het bedrijf en de bedrijven in zijn kringloop'.

Verder hebben wij begin 2019 een overzicht opgesteld van circa dertig keuzedelen waarin aspecten van circulariteit en duurzaamheid zijn benoemd. Een aantal keuzedelen, zoals Duurzaamheid in het beroep A, B, C en D, is voor alle kwalificaties in het mbo relevant. Andere zijn beroepsspecifiek, bijvoorbeeld Duurzaam Stukadoren, Aanleggen van warmtetransportleidingen, Renewable energy, Waterstoftechnologie, Afvalenergiecentrale, Van afval naar grondstof, Biobased in jouw beroep van morgen, World Class Manufacturing, Toepassing van biobased principes in de tuinbouw en uitgangsmaterialensector. In de Monitor keuzedelen zien we dat Duurzaamheid in het beroep veel wordt aangeboden én gekozen. Dit geeft aan dat circulariteit, energietransitie en klimaatadaptatie aandacht krijgen in het onderwijs.

Acties en resultaten in sectorkamers

De sectorkamers hebben in 2019 bijzondere aandacht besteed aan circulaire economie. Aan het bedrijfsleven is gevraagd om relevante onderzoeken en rapportages over de invloed van circulaire economie te delen. We delen hierna de belangrijkste acties en resultaten.

Sectorkamer Handel heeft circulaire economie, gecombineerd met duurzaam ondernemen, opgenomen in het referentiedocument ondernemerschap. Dat referentiedocument wordt in alle sectoren bij het onderhoud van de kwalificaties gebruikt zodra ondernemendheid of ondernemerschap in een kwalificatiedossier aan de orde is.

Voor de herziening van kwalificaties op het gebied van mode en textiel hebben onderwijs en bedrijfsleven in expertsessies zich gebogen over circulariteit. Dat heeft geleid tot een mooie visualisatie die input vormt voor de actualisering van de kwalificaties rond mode en textiel (zie bijlage 2). Het bedrijfsleven van deze

sectorkamer heeft bovendien nieuwe beroepeninformatie opgeleverd voor de retail, waarin circulariteit is opgenomen in het kader van maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Sectorkamer Mobiliteit, transport, logistiek & maritiem heeft voor onderwijs en bedrijfsleven een themabijeenkomst rond circulaire economie georganiseerd, met deskundige sprekers van binnen en buiten de eigen kring, o.a. vanuit het ministerie van I&W. Verkend zijn de thema's van klimaattafel mobiliteit, de relatie tussen transport en luchtkwaliteit, duurzame brandstoffen, afspraken over verduurzaming van stadsdistributie en regionale distributie. Er is gesproken over certificering door het Instituut voor duurzame mobiliteit. De sectorkamer merkt op dat er in het mbo al veel gebeurt, o.a. in de RIF-projecten die door uw ministerie worden ondersteund. De innovaties uit deze projecten zullen uiteindelijk landen in curricula. Verder constateert de sectorkamer dat voortdurend innovaties een plaats krijgen in keuzedelen.

Sectorkamer Techniek en gebouwde omgeving behandelt circulariteit in samenhang met thema's energietransitie en klimaatadaptatie. Onderwijs en bedrijfsleven in het werkgebied van de sector zetten al veel keuzedelen in over circulariteit, energietransitie en klimaatadaptatie en die ontwikkeling gaat gestaag door. De sectorkamer is verbonden aan de intentieverklaring. Zo maken mensen de transitie (vanuit klimaattafel gebouwde omgeving) en het Convenant mbo-aanbod klimaattechniek (klimaattafel en human capital agenda bouw). De sectorkamer zet nu stappen om een marktsegment in te richten, dat in relatie tot deze transitie en de wijkgerichte aanpak van de intentieverklaring een verkenning zal doen en zal adviseren hoe de kwalificatiestructuur het best kan aansluiten op de vragen die de arbeidsmarkt aan mbo'ers stelt vanuit circulariteit, energietransitie en klimaatadaptatie.

Sectorkamer Voedsel, groen en gastvrijheid heeft in een beleidsbijeenkomst o.a. ideeën opgehaald over circulariteit en de kwalificatiestructuur. De sectorkamer constateert dat circulaire economie al in de eigen kwalificatiedossiers is geborgd; zie hiervoor ook onze beantwoording van de motie Van Raan in onze brief. Het bedrijfsleven staat ervoor om de beroepeninformatie voor de kwalificatiestructuur actueel te houden, ook waar het circulariteit betreft.

Ook andere sectorkamers hebben zich gebogen over de betekenis van circulariteit voor mbo'ers in hun sectoren. Voor defensie, aan tafel bij sectorkamer Zakelijke dienstverlening en veiligheid, speelt circulaire economie nadrukkelijk een rol bij beroepen op het gebied van de bouw, autotechniek, afval en bedrijfskleding. Bij de creatieve beroepen ziet sectorkamer ICT & creatief het belang van circulariteit vooral bij beroepen waarbij materialen worden (her)gebruikt, zoals ruimtelijke vormgeving, stand- en decorbouw en sign. Voorbeelden uit de praktijk zijn hier tenten of kleding maken van banners en hout met keurmerk gebruiken. Bij datacenters is men bewust bezig met het beperken van het energieverbruik, door bijvoorbeeld het hergebruiken van restwarmte. De datacenters dienen met onderwijsinstellingen voorstellen in voor keuzedelen op hun werkgebied waarin dit aan de orde komt.

Overige acties

SBB heeft in de eigen processen voor ontwikkeling en onderhoud van kwalificatiedossiers de aandacht voor circulariteit opgenomen. Voor ontwikkeling en onderhoud van kwalificaties voorziet het bedrijfsleven sectorkamers van actuele en gelegitimeerde beroepeninformatie. Bij evaluatie van bestaande kwalificatiedossiers bespreekt SBB de aspecten van circulaire economie met onderwijs en bedrijfsleven. De Toetsingskamer neemt het thema mee in de analyse van nieuwe of geactualiseerde kwalificaties.

Naast deze acties uit het plan van aanpak, heeft SBB ook bij andere gelegenheden aandacht voor circulariteit gevraagd. Zo was in 2018 het MBO diner inhoudelijk gericht was op duurzaamheid en circulariteit. In 2019 heeft het Meld- en expertisepunt specialistisch vakmanschap het jaarlijkse event voor

beroepsonderwijs bedrijfsleven

partners rond de kleine en unieke beroepen gewijd aan duurzaamheid en circulaire economie binnen het specialistisch vakmanschap. Het event vond plaats in de New World Campus, dat in de eigen bedrijfsvoering duurzame en circulaire uitgangspunten hanteert. Zowel tijdens het MBO diner als het event hebben diverse branches en opleiders laten zien hoe zij duurzaamheid implementeren in de beroepsuitoefening. Denk bijvoorbeeld aan de Vereniging Wapeningsstaal Nederland die liet zien dat ruim 90% van het staal voor gewapend beton bij sloop wordt teruggewonnen en opnieuw toegepast als wapeningsstaal.

Bijlage 2: Ontwikkelingen mode

